TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9. SINIF

YAZILIYA HAZIRLIK

1. DÖNEM - 1. ORTAK YAZILI · SENARYO 3 · 2. SÜRÜM

TYMM 2026-2027

Hazırlayan: **Murat Altun**

Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır.

1. Aşağıdaki dizeleri okuyunuz ve soruları dizelerden hareketle cevaplayınız.

SAKARYA TÜRKÜSÜ

İnsan bu, su misali, kıvrım kıvrım akar ya;
Bir yanda akan benim, öbür yanda Sakarya.
Su iner yokuşlardan, hep basamak basamak;
Benimse alın yazım, yokuşlarda susamak.
(…)
Fakat Sakarya başka, yokuş mu çıkıyor ne,
Kurşundan bir yük binmiş, köpükten gövdesine;
Çatlıyor, yırtınıyor yokuşu sökmek için.
(…)

Ne ağır imtihandır, başındaki, Sakarya!
Binbir başlı kartalı nasıl taşır kanarya?

(…)

Yol onun, varlık onun, gerisi hep angarya;
Yüzüstü çok süründün, ayağa kalk, Sakarya!..

Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*

yokuşu sökmek: yokuşu güçlükle aşmak · *imtihan:* güç ve dayanıklılık isteyen zor durum · *angarya:* zorla, karşılıksız yaptırılan iş

1.1. Tablodaki her dize için dizenin dış dünyadaki gerçeğe uygun olarak söylediğini (açık ileti) ve imgelerin ardında okura sezdirdiğini (örtük ileti) yazınız. (6 puan)

Dize	Açık ileti	Örtük ileti
“Su iner yokuşlardan, hep basamak basamak;”	……	……
“Benimse alın yazım, yokuşlarda susamak.”	……	……

1.2. Dizelerde birçok kez adı geçen ve kendisine seslenilen “Sakarya” neyin sembolü olarak kullanılmıştır? Bu sembolün şiire hâkim olan duyguyu nasıl güçlendirdiğini açıklayınız. (4 puan)

2. Cahit Sıtkı Tarancı'nın Karasevda adlı şiirinden alınan aşağıdaki dörtlüğü okuyunuz. Soruları dörtlükten hareketle cevaplayınız.

Bir kerre sevdaya tutulmayagör
Ateşlere yandığının resmidir.
Aşık dediğin Mecnun misâli kör
Ne bilsin âlemde ne mevsimidir.

Cahit Sıtkı Tarancı, *Karasevda*

kerre: kere, kez

2.1. Dörtlükte altı çizili sözcüklerin TDK Güncel Türkçe Sözlük'teki anlamlarından üçer tanesi aşağıdaki tabloda verilmiştir. Her sözcüğün dörtlükte hangi anlamda kullanıldığını dizenin bağlamından çıkarınız ve o anlamın numarasını son sütuna yazınız. (8 puan)

Sözcük	Geçtiği dize	Sözlük anlamları	Dörtlükteki anlamı
tutulmak	Bir kerre sevdaya tutulmayagör	1. Ay ve Güneş, tutulma olayına uğramak. 2. Bir organ veya bir şey hareket edemez olmak. 3. Yakalanmak.	……
yanmak	Ateşlere yandığının resmidir.	1. Ateş durumuna geçmek, tutuşmak. 2. (mecaz) Çok sevmek, büyük bir aşk ile sevmek. 3. (mecaz) Hükümsüz kalmak, değerini yitirmek.	……
âlem	Ne bilsin âlemde ne mevsimidir.	1. Dünya. 2. Herkes, başkaları. 3. (mecaz) Eğlence.	……
mevsim	Ne bilsin âlemde ne mevsimidir.	1. Yılın, güneşten ısı, ışık alma süresi ve dolayısıyla iklim şartları bakımından farklılık gösteren dört bölümünden her biri. 2. Herhangi bir şeyin etkinlik dönemi. 3. (mecaz) Yaşamın bir bölümü.	……

2.2. Dörtlükte ağır basan duygu nedir? Yazınız. (4 puan)

2.3. "Aşık dediğin Mecnun misâli kör" dizesinde hangi edebî sanat yapılmıştır? Sanatın temel ögelerini ve dizeye kazandırdığı anlamı tabloda ilgili yerlere yazınız. (8 puan)

Edebî sanat	Benzeyen	Benzetilen	Dizeye kazandırdığı anlam
……	……	……	……

3. Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları metinden hareketle cevaplayınız.

SANAT EVİNDE BİR CUMARTESİ

Cumartesi sabahı, şehrimizin yeni açılan sanat evine gittim. İlk salonda yaşlı bir hanım, geniş bir teknedeki koyu suyun üstüne fırçasından renk renk damlalar serpiyordu. İnce bir telin ucuyla bu damlaları gezdirdikçe suyun yüzünde laleler, karanfiller açıldı. Hanım bir kâğıdı usulca suya yatırıp kaldırdığında çiçekler kâğıda geçmiş, su yeniden boş kalmıştı.

Avlunun ortasında, şahlanmış bir atın sırtındaki süvari yıllardır aynı yerde kılıcını göğe kaldırmış duruyordu; gerilmiş boynuyla at, sanki bir an sonra yerinden fırlayacaktı.

Öğleye doğru bahçede genç bir adam, kamıştan ince bir çalgıyla öyle içli bir taksim yaptı ki kalabalık bir anda sustu.

Akşamüstü küçük salonun perdesi açıldı. Boyalı tahtalardan yapılmış evlerin önünde, renkli giysiler içindeki oyuncular bir köy düğününün telaşını sözleri ve hareketleriyle canlandırdılar.

Çıkmadan önce son salondaki bir tablonun önünde durdum: altın sarısı bir buğday tarlası, tarlanın ucunda tek başına bir ceviz ağacı… Tablonun altına, bir şairin bu manzara için yazdığı dizeler asılmıştı. Eve dönünce gördüklerimi unutmamak için ben de defterime birkaç satır yazdım.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

3.1. Metinde sözü edilen sanat ürünleriyle ilgili aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri doldurunuz. (10 puan)

Metindeki ifade	Sanat dalı	Güzel sanatlar içindeki sınıfı	Kullandığı malzeme
“suyun yüzünde laleler, karanfiller açıldı”	……	……	Boya, su, fırça, kâğıt vb.
“şahlanmış bir atın sırtındaki süvari”	Heykel	……	……
bahçede yapılan “içli bir taksim”	……	……	……
oyuncuların “bir köy düğününün telaşını” canlandırması	……	……	Dekor, kostüm, sahne vb.
“defterime birkaç satır yazdım”	Edebiyat	……	Dil

3.2. Bu metni okuyan biri, sanat evini hiç görmeden oradaki eserleri gözünün önüne getirebilir. Bundan hareketle edebiyatı öteki güzel sanat dallarından ayıran özelliği açıklayınız. (5 puan)

3.3. Metnin son paragrafında bir tablonun altına asılmış dizelerden söz edilmektedir. Bu ayrıntıdan hareketle edebiyat ile resim arasındaki ilişkiyi açıklayınız. (5 puan)

4. Aşağıdaki denemeyi okuyunuz. Soruları denemeden hareketle cevaplayınız.

ONARMAK ÜZERİNE

Geçen kış bisikletimin zinciri koptu. Babam, “Eskidi artık, yenisini alalım.” dedi. Ben ise bisikleti mahalledeki tamirciye götürdüm; usta zinciri değiştirirken nasıl takıldığını bana da gösterdi. O günden beri bu bisikleti hiçbir yenisine değişmem.

Çevremde bozulan bir eşyayı onarmayı zaman kaybı sayan çok insan var. Onlara göre yenisi hem daha kullanışlı hem de çoğu zaman daha ucuzdur; uğraşmaya değmez. Bu düşünceyi anlıyorum ama paylaşmıyorum. Onarmak, bozulmuş bir şeyi çöpe atmak yerine ona yeniden iş görecek bir hâl kazandırmaktır. Bu iş yalnızca cebimizi değil, emeği ve doğayı da korur.

Atılan her eşya, onu yapmak için harcanan madenin, suyun ve emeğin de çöpe gitmesi demektir. Yeni alınan bir eşya yalnızca parasıyla bizimdir; onardığımız eşya ise emeğimizle de bizim olur. Onarılmış bir eşya, iyileşmiş bir yara gibidir; izini taşır ama yaşamaya devam eder.

Kuşkusuz onarımı yenisinden pahalıya gelen ya da güvenle onarılamayan eşyalar da vardır; onları zorla yaşatmaya çalışmak akıl kârı değildir. Yine de çoğu zaman sorun eşyada değil, atmaya alışmış bakışımızdadır. Bir şeyi atmadan önce “Bu onarılabilir mi?” diye sormayı öğrenirsek hem eşyalarımıza hem de dünyaya daha özenli davranmış oluruz.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

4.1. Onarmak Üzerine adlı denemeyle ilgili aşağıdaki tabloyu doldurunuz. (9 puan)

İstenen	Cevap
Konusu	……
Ana fikri	……
Yazılış amacı	……

4.2. Denemede hangi anlatım biçimi ağır basmaktadır? Cevabınızı metinden alacağınız bir örnekle gerekçelendiriniz. (5 puan)

4.3. Yazar, düşüncesini desteklemek için farklı düşünceyi geliştirme yollarına başvurmuştur. Tablodaki her yol için denemeden bir örnek bulup yazınız. (6 puan)

Örnekleme	Benzetme	Tanımlama
……	……	……

5. Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları metinden hareketle cevaplayınız.

İKİ TÜRLÜ MERAK

Çocukken her şeyi sorardım: Gök neden mavi, ay neden arabayla birlikte yürüyor, karıncalar yollarını nasıl buluyor? İlkokul öğretmenim kimi sorularımı hemen cevaplar, kimilerinde "Gel, birlikte bakalım." deyip beni sınıf kitaplığının önüne götürürdü. Merakın insanı bilgiye götüren en kısa yol olduğunu o yıllarda öğrendim.

Ne var ki merakın bir de öbür yüzü vardır. Kimimiz komşunun telefonda kiminle ne konuştuğunu, arkadaşımızın ne kadar harçlık aldığını öğrenmek için kulak kabartırız. Bu merak, soranı bir adım bile ileri götürmez.

Gerçek merak dışarıya, doğaya, bilinmeyene yönelir; boş merak ise başkalarının özel hayatına. Birincisi hem soranı hem de sorulan konuyu büyütür, ikincisi yalnızca söylenti üretir ve güven kırar. Bilgiye duyulan merak, karanlık bir odada yakılan kibrit gibidir; küçücük alevi, odanın neresinde ne olduğunu gösterir.

Sorularımızın nereye yöneldiği, nasıl bir insan olduğumuzu da gösterir. Merakımızı başkalarının hayatından alıp bilmediğimiz dünyalara çevirdiğimizde hem kendimizi geliştirir hem de kimseyi incitmemiş oluruz.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

kulak kabartmak: belli etmemeye çalışarak dinlemek

5.1. Metinde gerçek merak ile boş merak hangi bakımlardan birbirinden ayrılmaktadır? İki yönünü metne dayanarak açıklayınız. (4 puan)

5.2. "Bilgiye duyulan merak, karanlık bir odada yakılan kibrit gibidir; küçücük alevi, odanın neresinde ne olduğunu gösterir." cümlesinde yazarın başvurduğu düşünceyi geliştirme yolunu belirleyiniz. Bu yolun yazarın düşüncesine nasıl güç kattığını açıklayınız. (3 puan)

5.3. Yazarın bu metinle okura iletmek istediği ana düşünceyi yazınız. (3 puan)

6. Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları metinden hareketle cevaplayınız.

PICASSO'NUN HATLARI

Picasso'nun (Pikaso) son yıllarda İslâmî harflere benzeterek bazı resimler yaptığı söyleniyor. O resimleri görmedim. (…)

O resimler dolayısıyla bazılarımızda Picasso'nun "İslâmî hat sanatının" etkisi altında kaldığına inanma eğilimi görüldü. Acaba böyle bir görüş doğru mu? Bu soru üzerinde durmak istiyoruz.

(…)

Biçimsel bakımdan benzerlikler taşımasına rağmen acaba eksik olan şey nedir?

Son yıllarda bazı şairlerimizin denemeye çalıştığı "gazel", "kaside" başlığı altında yazılan şiirlerle, Picasso'nun yaptığı resimler arasında bu bakımdan bir ilgi yok mudur? Çünkü o şiirler de gazel, kaside diye ad taşıdıkları halde, hattâ bazı biçimsel özellikleri kullandıkları halde, bir bakışta bu şiirlere İslâmî diyemiyorsak, acaba İslâm sanatının yahut edebiyatının nesini eksik görüyoruz da böyle bir kanaata varıyoruz?

Bunun tersi örnekler de var elimizde. Söz gelişi, bir Sezai Karakoç'un, bir Erdem Bayazıt'ın, Bir Cahit Zarifoğlu'nun, Akif İnan'ın, Osman Sarı'nın şiirlerinden süzülen öyle bir hava var ki, İslâmî bir koku duymamak mümkün değil. Bu şiirler, çoğu kez, geleneksel biçimlere uygun düşmese bile..

(…) Oysa (o resimleri görmediğim halde) ben inanıyorum ki, Picasso, adı geçen hatları kendi kültürünün süzgecinden, kendi kavrayışının eleğinden geçirerek "yeniden anlamlandırmıştır." (…) Picasso'nun, biçim konusunda İslâmî hatları taklit etmek gibisinden en küçük bir kaygı bile taşımadığını sanıyorum.

(…)

Rasim Özdenören, *Ruhun Malzemeleri*

(Metin, yazım ve noktalamasında aslına sadık kalınarak kısaltılmıştır.)

gazel, kaside: divan şiirinde belli biçim kurallarıyla yazılan iki nazım biçimi · *kanaat:* görüş

6.1. Metinde deneme türünün hangi iki özelliğinin bulunduğunu belirleyiniz. Her özelliği metinden aldığınız bir cümleyle gösteriniz. (6 puan)

6.2. Yazar, bir şiirin geleneksel biçimlere uymasa da bir geleneğin havasını taşıyabileceğini hangi örnekle göstermiştir? Bu örneğin yazarın görüşünü nasıl desteklediğini açıklayınız. (4 puan)

7. Aşağıda Ahmet Muhip Dıranas'a ait bir dörtlük ve bir öğrencinin bu dörtlükten yola çıkarak yazdığı betimleyici paragraf verilmiştir.

Gözlerin kararan yollarda üzgün
Ve bir zambak gibi beyazdır yüzün;
Süzülüp akasya dallarında gün
Erir damla damla ayaklarında.

Ahmet Muhip Dıranas

> *Akşam olurken mahallemizin dar yolları yavaş yavaş kararıyordu. Batan güneşin son ışıkları bahçemizdeki akasyanın dalları arasından süzülüp yere damla damla dökülüyordu. Birden bire bütün sokak altın rengine boyandı. Bu manzarada beni en çok etkileyen üç şey vardı, kararan yollar, akasyanın titreyen dalları ve yerde biriken ışık. Ahmet Muhip Dıranas'ın "Erir damla damla ayaklarında" dizesini o an daha iyi anladım. Böyle bir akşamı unutmak mümkünmü diye düşündüm. Işık çok yumuşaktı; öyleki sanki benim de ayaklarımda eriyordu. Ne güzel bir akşamdı.*

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

7.1. Paragrafta yazımı yanlış olan üç sözcüğü ya da sözcük grubunu bulunuz. Bunların doğru yazılışını ve hangi yazım kuralına uyulmadığını tabloya yazınız. (6 puan)

Paragraftaki yanlış yazım	Doğru yazılışı	Uyulmayan yazım kuralı
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

7.2. Paragrafta iki noktalama yanlışı yapılmıştır. Bu yanlışların bulunduğu bölümleri doğru noktalama işaretiyle yeniden yazınız ve kullanılması gereken işaretin o cümledeki görevini belirtiniz. (4 puan)

Yanlış kullanım	Doğru kullanım	Noktalama işaretinin görevi
.....	.....	.....
.....	.....	.....

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE BECERİLER

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	TDE2.2. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme	KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi; KB2.14. Yorumlama Becerisi
2	TDE2.2. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme	KB1.7. Belirleme; KB2.16. Muhakeme (Akıl Yürütme) Becerisi; KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi
3	TDE2.2. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme	KB2.5. Sınıflandırma Becerisi; KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi; KB2.14. Yorumlama Becerisi
4	TDE2.2. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme	KB2.4. Çözümleme Becerisi; KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi
5	TDE2.2. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme	KB2.7. Karşılaştırma Becerisi; KB2.4. Çözümleme Becerisi
6	TDE2.2. “Sözün İnceliği” temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme	KB2.4. Çözümleme Becerisi; KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi
7	TDE4.3. Edebî söyleyişin inceliğini yansıttığı yazısında kural uygulayabilme	KB1.7. Belirleme; KB1.3. Yazma

PUANLAMA TABLOSU							
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**TOPLAM**
10	*20*	*20*	*20*	*10*	*10*	*10*	***100***

Bu sınav, 2026-2027 eğitim öğretim yılı 1. dönem konu-soru dağılım tablosundaki 1. ortak yazılı **Senaryo 3** dağılımına göre, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 9. sınıf öğretim programı esas alınarak hazırlanmıştır. Bu kâğıt, aynı senaryonun 2. sürümüdür: öğrenme çıktıları, soru sayısı ve puanlar 1. sürümle aynı, sorular farklıdır. Hazırlayan: Murat Altun. Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının resmî yayını değildir; görseller Blender ile oluşturulmuştur.

ÇÖZÜMLER

1. Doğru cevap:

1.1. Her dize için açık iletinin doğru yazılması 1 puan, örtük iletinin doğru açıklanması 2 puandır (2 × 3 = 6 puan).

- "Su iner yokuşlardan, hep basamak basamak;" Açık ileti: Suyun yüksek yerlerden aşağıya doğru, basamak basamak akması **(1 puan)**. Örtük ileti: Su gibi pek çok varlığın ve insanın kolay olana, aşağıya doğru yönelerek zahmetsizce akıp gitmesi; böylece şairin ve Sakarya'nın kaderindeki zorluğun bu kolaylıkla karşıtlık içinde sezdirilmesi **(2 puan)**.
- "Benimse alın yazım, yokuşlarda susamak." Açık ileti: Söyleyicinin yokuş çıkarken susuz kalması, susaması **(1 puan)**. Örtük ileti: Şairin kaderinin hep zorluklar, sıkıntılar ve yoksunluklar içinde geçmesi; hayat boyunca güç olanla uğraşıp istediğine bir türlü kavuşamaması **(2 puan)**.

İmgelerden hareketle tutarlı biçimde gerekçelendirilen benzer yorumlar (ör. yokuşun hayatın zorluklarını, susamanın özlemi ve yoksunluğu sembolize etmesi; suyun aşağı akmasının sıradan ve kolay bir yaşayışı anlatması) doğru kabul edilir.

1.2. "Sakarya"nın Türk milletini, Anadolu insanını, Anadolu'yu, vatanı (onun tarihini, kaderini ve verdiği mücadeleyi) ya da kendini Sakarya'yla özdeşleştiren şairin kendisini sembolize ettiğinin belirtilmesi **(2 puan)**; bu sembolün şiire hâkim olan acı, keder ve isyan (sitem) duygusunu güçlendirdiğinin açıklanması **(2 puan)**. Nehrin ağır bir yük altında çatlayıp yırtınması, "Ne ağır imtihandır" ve "Yüzüstü çok süründün" ifadeleri milletin ve şairin çektiği acıları somutlaştırır; son dizedeki "ayağa kalk, Sakarya!" seslenişi ise bu acıyı bir diriliş umuduna ve çağrısına dönüştürür. Sembol için verilen anlamlardan biri yeterlidir. Duygu için acı, keder, hüzün, ıstırap, isyan, sitem ya da acıyla birlikte diriliş umudu (coşku) kavramlarından birini kullanarak açıklama yapan cevaplar doğru kabul edilir.

Örnek doğru cevap:

1.1. Birinci dize: Açık ileti, suyun yokuşlardan aşağıya basamak basamak akmasıdır. Örtük ileti, pek çok şeyin ve insanın kolay olana yönelip zahmetsizce akıp gitmesidir; bu kolaylık, şairin zorlu kaderiyle karşıtlık oluşturur. İkinci dize: Açık ileti, söyleyicinin yokuş çıkarken susamasıdır. Örtük ileti, şairin kaderinin hep zorluklar ve yoksunluklar içinde geçmesidir.

1.2. Sakarya, Türk milletini ve Anadolu insanını, aynı zamanda kendini onunla bir gören şairi sembolize eder. Ağır bir yük taşıyan, yokuş çıkmaya çalışan Sakarya, milletin çektiği acıları gözümüzün önüne getirir ve şiire hâkim olan acı ve isyan duygusunu güçlendirir. "Ayağa kalk, Sakarya!" seslenişiyle de bu acı, dirilme umuduna dönüşür.

Yanlış cevap:

1.1. Açık ve örtük iletinin yer değiştirmesi (ör. kaderin zorluğunun açık ileti olarak yazılması), dizelerle ilgisi olmayan iletilerin yazılması yanlış kabul edilir; yalnızca hatalı bölümün puanı verilmez.

1.2. "Sakarya"nın yalnızca gerçek anlamıyla (bir akarsu, Sakarya Nehri) açıklanması sembol bölümünden puan almaz. Şiire hâkim olan duygunun sevinç, neşe, aşk gibi şiirle uyuşmayan duygular olarak belirtilmesi duygu bölümünden puan almaz. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

2. Doğru cevap:

2.1. Her sözcüğün dörtlükteki anlamının doğru belirlenmesi 2 puandır (4 × 2 = 8 puan):

- tutulmak: 3. anlam ("Yakalanmak."); şair, sevdayı insanı yakalayan bir hastalık gibi görmektedir **(2 puan)**

- yanmak: 2. anlam (“Çok sevmek, büyük bir aşk ile sevmek.”) **(2 puan)**
- âlem: 1. anlam (“Dünya.”) **(2 puan)**
- mevsim: 1. anlam (yılın dört bölümünden her biri: ilkbahar, yaz, sonbahar, kış) **(2 puan)**

Bir sözcük için birden fazla anlam numarası yazılmışsa o sözcüğe puan verilmez; öteki sözcükler ayrı ayrı değerlendirilir.

2.2. Aşk (sevda, karasevda), aşkın insanı saran tutkusu ve verdiği ıstırap (aşk acısı) ya da aşk yüzünden kendinden geçme, dünyadan habersiz olma kavramlarından birini içeren cevaplar doğru kabul edilir **(4 puan)**. Duygunun adı yerine yalnızca dörtlüğün konusunu anlatan cevaplara (ör. “Şair âşıkları anlatıyor.”) 2 puan verilir.

2.3. Edebî sanatın adı: teşbih (benzetme) **(2 puan)**. Benzeyen: âşık, sevdaya tutulan kişi **(1 puan)**; benzetilen: Mecnun **(1 puan)**. Benzetme edatı “misâli”, benzetme yönü “kör olma”dır. Dizeye kazandırdığı anlam: Şair, âşığı Leylâ’ya duyduğu aşk yüzünden çevresinde olup biteni görmez olan Mecnun’a benzeterek aşkın insanı dünyadan, hatta mevsimlerin değişmesinden bile habersiz bırakan gücünü herkesin bildiği bir hikâye kahramanıyla somutlaştırmış, anlatımı etkili ve akılda kalıcı kılmıştır. Benzetme yönünü (sevgiliden başka bir şeyi görmeme, çevresinden habersiz olma) belirterek sanatın anlama katkısını açıklayan cevaplar 4 puan; yalnızca “anlatımı etkili kılmıştır” gibi genel bir ifade kullanan cevaplar 1 puan alır.

Dizede Mecnun’un anılmasıyla telmih (hatırlatma) sanatının da bulunduğunu ayrıca belirten cevaplar puan kaybetmez. Sanatın adı yalnızca “telmih” olarak yazılmışsa ad bölümüne puan verilmez; benzeyen, benzetilen ve anlam bölümleri yine ayrı ayrı değerlendirilir.

Örnek doğru cevap:

2.1. tutulmak: 3; yanmak: 2; âlem: 1; mevsim: 1.

2.2. Dörtlüğe aşk duygusu, aşkın insanı saran tutkusu ve verdiği ıstırap hâkimdir.

2.3. Edebî sanat: teşbih (benzetme). Benzeyen: âşık; benzetilen: Mecnun. Kazandırdığı anlam: Şair, âşığı sevgilisinden başka hiçbir şeyi görmeyen Mecnun’a benzeterek sevdaya tutulan insanın çevresinde olup bitenden, hatta hangi mevsimde olduğundan bile habersiz kaldığını anlatmıştır. Mecnun’u hatırlatması aşkın büyüklüğünü okurun zihninde canlandırır ve anlatımı daha etkili kılar.

Yanlış cevap:

2.1. Sözcüklerin dörtlükte kullanılmadığı anlamlarının numarasının yazılması (ör. “yanmak” için 1. anlamın, “mevsim” için 3. anlamın yazılması) yanlış kabul edilir; bu durumda yalnızca o sözcüğün puanı verilmez.

2.2. Dörtlükle uyuşmayan duyguların (ör. vatan sevgisi, doğa sevgisi, sevinç, korku) yazılması ve ilgisiz cevaplar yanlış kabul edilir.

2.3. Sanatın teşhis, tezat ya da mübalağa olarak belirtilmesi ad bölümünden puan almaz; tabloda istenen benzeyen ve benzetilen ögeleri bu sanatlara ait değildir. Benzeyen ile benzetilenin yer değiştirmesi (benzeyen: Mecnun, benzetilen: âşık) bu iki ögenin puanını kaybettirir. Sanatın dizeye kazandırdığı anlam açıklanmamışsa anlam bölümünden puan verilmez. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

3. Doğru cevap:

3.1. Tablodaki her boşluğun doğru doldurulması 1 puandır (10 × 1 = 10 puan):

Metindeki ifade	Sanat dalı	Güzel sanatlar içindeki sınıfı	Kullandığı malzeme
"suyun yüzünde laleler, karanfiller açıldı"	Ebru **(1 puan)**	Plastik (görsel) sanatlar **(1 puan)**	Boya, su, fırça, kâğıt vb.
"şahlanmış bir atın sırtındaki süvari"	Heykel	Plastik (görsel) sanatlar **(1 puan)**	Bronz (tunç), mermer, taş, kil, metal vb. **(1 puan)**
bahçede yapılan "içli bir taksim"	Müzik (musiki) **(1 puan)**	Fonetik (işitsel) sanatlar **(1 puan)**	Ses, çalgı (ney) **(1 puan)**
oyuncuların "bir köy düğününün telaşını" canlandırması	Tiyatro **(1 puan)**	Ritmik (dramatik) sanatlar **(1 puan)**	Dekor, kostüm, sahne vb.
"defterime birkaç satır yazdım"	Edebiyat	Fonetik (işitsel) sanatlar **(1 puan)**	Dil

Malzeme sütununda verilen örneklerden herhangi birinin yazılması yeterlidir (heykel için bronz, mermer, taş, kil, alçı, ahşap ya da metal; müzik için ses ya da çalgı). Sınıf adlarının yalnızca "plastik", "görsel", "fonetik", "işitsel", "ritmik" ya da "dramatik" biçiminde yazılması da doğru kabul edilir.

3.2. Edebiyatın malzemesinin dil olduğunun ve edebiyatın öteki güzel sanatlardan farklı olarak hiçbir maddi malzemeye, alete ya da mekâna bağlı olmayan, bütünüyle zihinsel bir sanat olduğunun belirtilmesi **(2 puan)**; yazarın su teknesine, fırçaya, taşa, çalgıya ya da sahneye ihtiyaç duymadan yalnızca sözcüklerle (betimlemelerle) suyun yüzünde açılan çiçekleri, avludaki süvariyi, bahçedeki taksimi ve sahnedeki düğünü okurun zihninde canlandırabildiğinin metinden bir örnekle açıklanması **(3 puan)**. Yalnızca malzemenin dil olduğunu belirtip edebiyatın maddi bir malzemeye bağlı olmadığına değinmeyen cevaplar ilk bölümden 1 puan alır. Örnek gösterilmeden yalnızca genel bir açıklama yapan cevaplar ikinci bölümden 1 puan alır.

3.3. Resim ile edebiyatın aynı duygu, düşünce ve hayalleri farklı malzemelerle (resim renk ve çizgiyle, edebiyat dille) anlatan, birbirinden beslenen ve birbirini tamamlayan sanat dalları olduğunun belirtilmesi **(2 puan)**; bir tablonun şaire ilham verebildiğinin, tablonun altına yazılan dizelerin tablonun uyandırdığı duyguyu sözcüklere dökerek anlamını zenginleştirdiğinin (tablo altına şiir yazma geleneği), edebiyattaki betimlemenin sözcüklerle resim yapmaya benzediğinin ya da ressamların edebî eserlerdeki sahneleri resmedebildiğinin açıklanması **(3 puan)**. Bu açıklamalardan biri metindeki tablo ve dizelerle ilişkilendirilerek yapılmışsa yeterlidir.

Örnek doğru cevap:

3.1. Suyun yüzünde açılan çiçekler: Ebru, plastik (görsel) sanatlar. Süvari: Plastik (görsel) sanatlar, bronz ya da mermer. Taksim: Müzik, fonetik (işitsel) sanatlar, ses ve çalgı (ney). Köy düğünü: Tiyatro, ritmik (dramatik) sanatlar. Defterdeki satırlar: Fonetik (işitsel) sanatlar.

3.2. Ebru yapan sanatçı su ve boyayla, heykeltıraş taş ya da metalle, müzisyen çalgıyla, oyuncular sahne ve dekorla eser ortaya koyar. Edebiyatın malzemesi ise dildir; edebiyat hiçbir maddi malzemeye, alete ya da mekâna bağlı değildir, bütünüyle zihinsel bir sanattır. Bu yüzden yazar, sanat evindeki eserleri okura göstermeden, "Avlunun ortasında, şahlanmış bir atın sırtındaki süvari…" cümlesinde olduğu gibi yalnızca sözcüklerle okurun zihninde canlandırabilmiştir.

3.3. Resim ve edebiyat aynı duyguyu farklı malzemelerle anlatır: Ressam buğday tarlasını renklerle, şair aynı manzarayı sözcüklerle anlatmıştır. Tablo şaire ilham vermiş, tablonun altındaki dizeler de tablonun izleyicide uyandırdığı duyguyu derinleştirmiştir. Bu durum, iki sanat dalının birbirini besleyip tamamladığını gösterir.

Yanlış cevap:

3.1. Sanat dallarının yanlış sınıflandırılması (ör. ebrunun ya da heykelin ritmik, tiyatronun plastik, edebiyatın plastik sanatlar arasında gösterilmesi), ebrunun "resim" ya da "minyatür" olarak adlandırılması ve sanat dalına ait olmayan malzemelerin yazılması (ör. heykel için ses, müzik için boya) yanlış kabul edilir. Yalnızca hatalı doldurulan boşluğun puanı verilmez.

3.2. Edebiyatın da maddi bir malzemeye, alete veya mekâna bağlı olduğunun ileri sürüldüğü ve edebiyatın malzemesine (dil, sözcükler) hiç değinmeyen cevaplar yanlış kabul edilir.

3.3. Yalnızca "Resim görsel, edebiyat işitsel bir sanattır." gibi iki sanat dalını sınıflandıran, aralarındaki ilişkiyi açıklamayan cevaplar ve ilgisiz cevaplar yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

4. Doğru cevap:

4.1. Konusu: Bozulan eşyaları atıp yenisini almak yerine onarmanın değeri **(3 puan)**. Ana fikri: Bozulan bir eşyayı onarmak; emeğe, eşyaya ve doğaya duyulan saygının göstergesidir; bir şeyi atmadan önce onarılıp onarılamayacağını düşünmeliyiz **(3 puan)**. Yazılış amacı: Onarmayı zaman kaybı sayan görüşe karşı çıkarak okuru onarmanın değerine inandırmak, eşyalarını atmadan önce onarmayı düşünmeye yöneltmek **(3 puan)**. Konuyu yalnızca "onarmak" ya da "eşyalar" diye tek kelimeyle veren cevaplara 1 puan verilir. Ana fikirde emeğe, eşyaya ya da doğaya duyulan saygıdan birine değinilmesi yeterlidir.

4.2. Anlatım biçiminin tartışmacı anlatım olarak belirtilmesi **(2 puan)**; yazarın bozulan eşyayı onarmayı zaman kaybı sayanların görüşünü aktardığının ("Onlara göre yenisi hem daha kullanışlı hem de çoğu zaman daha ucuzdur; uğraşmaya değmez."), "Bu düşünceyi anlıyorum ama paylaşmıyorum." diyerek bu görüşe karşı çıktığının ve kendi görüşünü gerekçeler ve örneklerle savunarak okuru ikna etmeye çalıştığının ya da "Kuşkusuz… Yine de…" yapısıyla karşı görüşün haklı yanını kabul edip kendi düşüncesini savunduğunun metinden bir örnekle açıklanması **(3 puan)**. Tartışmacı anlatımla birlikte yer yer açıklayıcı anlatımdan da yararlanıldığını belirten cevaplar doğru kabul edilir; yalnızca açıklayıcı anlatım yazılması kabul edilmez.

4.3. Her düşünceyi geliştirme yolu için uygun örneğin yazılması 2 puandır (3 × 2 = 6 puan):

- Örnekleme: "Geçen kış bisikletimin zinciri koptu." ile başlayan ve yazarın bisikletini tamirciye götürüp onarttığını anlatan bölümden bir cümle (ör. "Ben ise bisikleti mahalledeki tamirciye götürdüm; usta zinciri değiştirirken nasıl takıldığını bana da gösterdi.") **(2 puan)**
- Benzetme: "Onarılmış bir eşya, iyileşmiş bir yara gibidir; izini taşır ama yaşamaya devam eder." **(2 puan)**
- Tanımlama: "Onarmak, bozulmuş bir şeyi çöpe atmak yerine ona yeniden iş görecek bir hâl kazandırmaktır." **(2 puan)**

Cümlenin anlamı bozulmadan kısaltılarak yazılması da doğru kabul edilir.

Örnek doğru cevap:

4.1. Konusu: Bozulan eşyaları yenisini almak yerine onarmanın değeri. Ana fikri: Eşyayı onarmak emeğe ve doğaya saygının göstergesidir; bir şeyi atmadan önce onarılıp onarılamayacağını düşünmeliyiz. Yazılış amacı: Onarmayı zaman kaybı sayanlara karşı çıkarak okuru eşyalarını atmadan önce onarmayı düşünmeye yöneltmek.

4.2. Denemede tartışmacı anlatım kullanılmıştır. Yazar, bozulan eşyayı onarmayı zaman kaybı sayanların görüşünü aktarmış, "Bu düşünceyi anlıyorum ama paylaşmıyorum." diyerek bu görüşe karşı çıkmış ve kendi düşüncesini kendi yaşadığı bir örnekle, gerekçelerle ve karşılaştırmalarla savunarak

okuru ikna etmeye çalışmıştır.

4.3. Örnekleme: “Geçen kış bisikletimin zinciri koptu.” Benzetme: “Onarılmış bir eşya, iyileşmiş bir yara gibidir.” Tanımlama: “Onarmak, bozulmuş bir şeyi çöpe atmak yerine ona yeniden iş görecek bir hâl kazandırmaktır.”

Yanlış cevap:

4.1. Konunun “ekonomi” ya da “alışveriş” gibi metnin bütününü karşılamayan biçimde verilmesi; ana fikir olarak metinde savunulmayan bir düşüncenin (ör. “Hiçbir zaman yeni eşya alınmamalıdır.”) yazılması ve ilgisiz cevaplar yanlış kabul edilir; yalnızca hatalı bölümün puanı verilmez.

4.2. Anlatım biçiminin öyküleyici ya da betimleyici olarak belirtilmesi yanlış kabul edilir. Tartışmacı anlatım yazıldığı hâlde gerekçe gösterilmemesi durumunda yalnızca 2 puan verilir.

4.3. Karşılaştırma örneğinin (“Yeni alınan bir eşya yalnızca parasıyla bizimdir; onardığımız eşya ise emeğimizle de bizim olur.”) örnekleme ya da benzetme yerine yazılması ve düşünceyi geliştirme yollarının birbirine karıştırılması yanlış kabul edilir; yalnızca hatalı yazılan yolun puanı verilmez. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

5. Doğru cevap:

5.1. Karşılaştırmanın iki yönünün metinden hareketle açıklanması 2'şer puandır (2 × 2 = 4 puan):

- Yöneldiği alan bakımından: Gerçek merak dışarıya, doğaya, bilinmeyene (bilgiye) yönelir; boş merak ise başkalarının özel hayatına (komşunun konuşmalarına, arkadaşın harçlığına) yönelir **(2 puan)**.
- Sonucu, etkisi bakımından: Gerçek merak hem soranı hem de sorulan konuyu büyütür, insanı bilgiye götürür; boş merak soranı ileri götürmez, yalnızca söylenti üretir ve güven kırar **(2 puan)**.

Yönün adı konmadan iki merakın farkı metne dayanarak doğru açıklanmışsa da tam puan verilir.

5.2. Düşünceyi geliştirme yolunun benzetme olarak belirtilmesi **(1 puan)**; yazarın bilgiye duyulan merakı karanlık bir odada yakılan kibrite benzeterek merakın küçük bir başlangıçla bilinmeyeni aydınlatan, insanın çevresini görmesini sağlayan yönünü herkesin bildiği somut bir görüntüyle anlattığının, böylece soyut düşünceyi daha anlaşılır ve etkili kıldığının açıklanması **(2 puan)**.

5.3. Merakın bilgiye ve bilinmeyene yöneldiğinde insanı geliştiren değerli bir güç olduğunu, başkalarının özel hayatına yöneldiğinde ise insana bir şey kazandırmayıp güven kırdığını; bu yüzden merakımızı doğru yöne çevirmemiz gerektiğini vurgulayan cevaplar doğru kabul edilir **(3 puan)**. Yalnızca merakın insanı bilgiye götürdüğünü belirten, iki tür merak arasındaki ayrıma değinmeyen cevaplara 1 puan verilir.

Örnek doğru cevap:

5.1. Yazar, iki merakı yöneldiği alan ve sonucu bakımından karşılaştırmıştır. Gerçek merak doğaya ve bilinmeyene yönelir, boş merak ise başkalarının özel hayatına. Gerçek merak soranı da konuyu da büyütüp bilgi kazandırırken boş merak kimseyi ileri götürmez, söylenti üretir ve güven kırar.

5.2. Bu cümlede benzetme kullanılmıştır. Yazar, bilgiye duyulan merakı karanlık odada yakılan kibrite benzetmiştir. Böylece küçük bir sorunun bile bilinmeyeni aydınlatabileceğini somut bir görüntüyle anlatmış, düşüncesini daha etkili kılmıştır.

5.3. Merak, bilgiye ve bilinmeyene yöneldiğinde insanı geliştirir; başkalarının özel hayatına yöneldiğinde ise değerini yitirir ve güven kırar. Bu yüzden merakımızı öğrenmeye çevirmeliyiz.

Yanlış cevap:

5.1. Karşılaştırmanın yönünü ya da farkı açıklamayan, yalnızca "Biri iyi, biri kötü." gibi cevaplar ve metinde yer almayan yönlerin yazılması yanlış kabul edilir; yalnızca ilgili yönün puanı verilmez.

5.2. Düşünceyi geliştirme yolunun karşılaştırma, tanımlama ya da örnekleme olarak belirtilmesi yol bölümünden puan almaz; benzetmenin düşünceye katkısı açıklanmamışsa açıklama bölümünden puan verilmez.

5.3. Metnin bütününü yansıtmayan (ör. "Çocuklar çok soru sorar.") ya da metinde savunulmayan bir düşüncenin (ör. "Merak her zaman zararlıdır.") ana fikir olarak yazılması yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

6. Doğru cevap:

6.1. Deneme türüne ait bir özelliğin doğru belirtilmesi 1 puan, bu özelliği gösteren uygun bir cümlenin metinden yazılması 2 puandır (2 × 3 = 6 puan). Aşağıdaki özelliklerden herhangi ikisi kabul edilir:

- Yazar, kişisel görüşlerini kesin sonuçlara varmadan, kanıtlama zorunluluğu duymadan dile getirir: "Oysa (o resimleri görmediğim halde) ben inanıyorum ki, …", "Picasso'nun, biçim konusunda İslâmî hatları taklit etmek gibisinden en küçük bir kaygı bile taşımadığını sanıyorum."
- Okurla konuşur gibi içten, samimi bir anlatım kullanılır; yazar sorular sorarak okuru da düşünmeye çağırır: "Acaba böyle bir görüş doğru mu? Bu soru üzerinde durmak istiyoruz.", "Biçimsel bakımdan benzerlikler taşımasına rağmen acaba eksik olan şey nedir?"
- Yazar kendi gözlem ve deneyimlerinden yararlanır: "O resimleri görmedim.", "O resimler dolayısıyla bazılarımızda Picasso'nun 'İslâmî hat sanatının' etkisi altında kaldığına inanma eğilimi görüldü."
- İnsanı yakından ilgilendiren bir konu (sanat, gelenek, bir eseri bir geleneğe bağlayan şey) öznel bir bakışla, yazarın kendi yargılarıyla işlenir: "Söz gelişi, bir Sezai Karakoç'un, … şiirlerinden süzülen öyle bir hava var ki, İslâmî bir koku duymamak mümkün değil."

Özellik doğru belirtilip örnek cümle yazılmamışsa yalnızca 1 puan verilir. Aynı cümle iki ayrı özelliğe örnek gösterilmişse yalnızca birinde örnek puanı verilir.

6.2. Örneğin Sezai Karakoç, Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Akif İnan ve Osman Sarı'nın şiirleri olduğunun belirtilmesi (bu şairlerden en az birinin adının ya da "bu şairlerin şiirleri" ifadesinin yazılması yeterlidir) **(2 puan)**; bu şiirlerin geleneksel biçimlere uymadığı hâlde İslâmî bir hava taşımasının, bir eseri bir geleneğe bağlayan şeyin biçim değil öz (ruh) olduğu görüşünü okurun tanıyabileceği somut örneklerle kanıtladığının, düşünceyi inandırıcı kıldığının ya da gazel, kaside adıyla yazılıp İslâmî denemeyen şiirlerle karşıtlık kurarak bu görüşü pekiştirdiğinin açıklanması **(2 puan)**.

Örnek doğru cevap:

6.1. Yazar, kişisel görüşünü kesin bir sonuca varmadan, kanıtlamaya çalışmadan söyler: "Picasso'nun, biçim konusunda İslâmî hatları taklit etmek gibisinden en küçük bir kaygı bile taşımadığını sanıyorum." Ayrıca okurla konuşur gibi sorular sorarak samimi bir anlatım kullanır: "Acaba böyle bir görüş doğru mu? Bu soru üzerinde durmak istiyoruz."

6.2. Yazar bu düşünceyi Sezai Karakoç, Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Akif İnan ve Osman Sarı'nın şiirleriyle örneklendirmiştir. Bu şiirler geleneksel biçimlere uymasa da İslâmî bir hava taşır. Örnek, bir eseri bir geleneğe bağlayanın biçim değil öz olduğunu somut olarak gösterir ve gazel, kaside adını taşıyan ama bu havayı vermeyen şiirlerle karşıtlık kurarak yazarın görüşünü inandırıcı kılar.

Yanlış cevap:

6.1. Denemeye ait olmayan özelliklerin yazılması (ör. "Olaylar kronolojik sırayla anlatılmıştır.", "Nesnel ifadeler ağırlıktadır.", "Bilimsel terimler kullanılmıştır."), metinde yer almayan örnek cümleler verilmesi yanlış kabul edilir; yalnızca ilgili özelliğin ya da örneğin puanı verilmez.

6.2. Örnek olarak Picasso'nun resimlerinin ya da gazel, kaside adıyla yazılan şiirlerin gösterilmesi (bunlar biçimce benzeyip geleneğin havasını taşımayan eserlere örnektir) örnek bölümünden puan almaz. Örnek doğru belirtildiği hâlde düşünceye katkısı açıklanmamışsa katkı bölümünden puan verilmez. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

7. Doğru cevap:

7.1. Her yanlış için doğru yazılışın verilmesi 1 puan, uyulmayan kuralın belirtilmesi 1 puandır (3 × 2 = 6 puan):

Paragraftaki yanlış yazım	Doğru yazılışı	Uyulmayan yazım kuralı
Birden bire	Birdenbire **(1 puan)**	"Birdenbire" kalıplaşmış birleşik bir sözcüktür, bitişik yazılır. **(1 puan)**
mümkünmü	mümkün mü **(1 puan)**	Soru eki "mı, mi, mu, mü" kendinden önceki sözcükten ayrı yazılır. **(1 puan)**
öyleki	öyle ki **(1 puan)**	Bağlaç olan "ki" kendinden önceki sözcükten ayrı yazılır. **(1 puan)**

Kuralın kendi cümleleriyle doğru ifade edilmesi (ör. "Burada 'mü' soru eki olduğu için ayrı yazılır.", "'Ki' bağlaç olduğu için ayrı yazılmalı.") tam puan alır.

7.2. Her yanlış için doğru kullanımın yazılması 1 puan, noktalama işaretinin görevinin belirtilmesi 1 puandır (2 × 2 = 4 puan):

Yanlış kullanım	Doğru kullanım	Noktalama işaretinin görevi
üç şey vardı, kararan yollar…	üç şey vardı: kararan yollar… **(1 puan)**	İki nokta: Kendisinden sonra örnek verilecek ya da açıklama yapılacak cümlenin sonuna konur. **(1 puan)**
Ne güzel bir akşamdı.	Ne güzel bir akşamdı! **(1 puan)**	Ünlem işareti: Sevinç, hayranlık, şaşma gibi duyguları anlatan cümlelerin sonuna konur. **(1 puan)**

Görevin kendi cümleleriyle doğru açıklanması (ör. "Arkasından sıralama geldiği için iki nokta konur.", "Cümle hayranlık bildirdiği için ünlemle biter.") tam puan alır.

Örnek doğru cevap:

7.1. Birden bire → birdenbire: Kalıplaşmış bir sözcük olduğu için bitişik yazılır. mümkünmü → mümkün mü: Soru eki ayrı yazılır. öyleki → öyle ki: Bağlaç olan "ki" ayrı yazılır.

7.2. "Bu manzarada beni en çok etkileyen üç şey vardı: kararan yollar, akasyanın titreyen dalları ve yerde biriken ışık." Açıklama ve sıralama yapılacağı için iki nokta konur. "Ne güzel bir akşamdı!" Cümle hayranlık bildirdiği için sonuna ünlem işareti konur.

Yanlış cevap:

7.1. Doğru yazılmış sözcüklerin yanlış olarak gösterilmesi (ör. "bahçemizdeki", "yavaş yavaş", "damla damla"), yanlışın yine kurala aykırı biçimde düzeltilmesi (ör. "mümkünmü" sözcüğünün "mümkün-mü" ya da "mümkünmü?" biçiminde yazılması) ve kuralın belirtilmemesi durumunda ilgili puan verilmez.

7.2. Doğru kullanılmış noktalama işaretlerinin değiştirilmesi (ör. "Dıranas'ın" sözcüğündeki kesme işaretinin kaldırılması), iki nokta yerine noktalı virgül konması, ünlem cümlesinin soru işaretiyle bitirilmesi yanlış kabul edilir; yalnızca ilgili bölümün puanı verilmez. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.